

De markt voor coffeeshops in de gemeente Rotterdam 2016-2021

Oprachtgever: Gemeente Rotterdam

Rotterdam, 17 oktober 2017

De markt voor coffeeshops in de gemeente Rotterdam 2016-2021

Opdrachtgever: Gemeente Rotterdam

Luc Heestermans
Wilbert Kroesen
Atze Verkennis

Rotterdam, 17 oktober 2017

Inhoudsopgave

1	Inleiding	7
1.1	Aanleiding	7
1.2	Centrale vraagstelling	7
1.3	Educated guess	7
1.4	Methode van onderzoek	8
2	Vraagzijde: bezoek coffeeshops 2016-2021	11
2.1	Historische ontwikkeling recent cannabisgebruik	11
2.2	Trend recent cannabisgebruik 2016-2021	14
2.3	Aantal cannabis gebruikende inwoners	15
2.4	Oriëntatie op coffeeshops in eigen gemeente	16
2.5	Koopprequentie cannabis in coffeeshops eigen gemeente	18
2.6	Benodigd aantal coffeeshops (exclusief toerisme)	19
2.7	Benodigd aantal coffeeshops (inclusief toerisme)	21
3	Confrontatie van vraag en aanbod: benodigd aantal coffeeshops 2016-2021	25
3.1	Historische ontwikkeling aantal coffeeshops	25
3.2	Benodigd versus aanwezig aantal coffeeshops	26
4	Samenvatting	27
Bijlage I	Begrippen	29
Bijlage II	Literatuurlijst	31

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Het aantal coffeeshops in Rotterdam is de afgelopen jaren gedaald. In dit verband bestaat behoefte aan een economische analyse van het in Rotterdam benodigd aantal coffeeshops, primair gebaseerd op de behoefte van inwoners (en aanvullend: overige bezoekers) van Rotterdam. In dit onderzoeksrapport staat dan ook de vraag centraal hoeveel coffeeshops Rotterdam nodig heeft om de vraag naar cannabis te kunnen bedienen. Kortom: wat is de markt voor coffeeshops in de gemeente Rotterdam?

Bij de uitvoering van deze opdracht heeft Ecorys de vertrouwelijkheid gerespecteerd die voortkomt uit de gevoelige aard van de onderhavige materie. Wij hebben niet met anderen dan de opdrachtgever over deze opdracht gecommuniceerd. De opdracht is zo uitgevoerd, dat wij geen gesprekken hebben hoeven te voeren met derden. De vertrouwelijkheid bracht met zich mee dat wij de opdracht hebben uitgevoerd met vast personeel.

1.2 Centrale vraagstelling

De gemeente Rotterdam heeft Ecorys verzocht om deze economische analyse uit te voeren, leidend tot een (minimaal) benodigd aantal coffeeshops in de gemeente. De economische vraag naar coffeeshops is niet alleen afkomstig van inwoners van de gemeente Rotterdam. Daarom is de centrale vraagstelling gesplitst in twee vragen¹:

- Hoeveel coffeeshops waren in 2016 in Rotterdam benodigd en hoeveel coffeeshops zijn in 2021 in Rotterdam benodigd, indien toeristen en personen die buiten de gemeente Rotterdam wonen, niet worden meegenomen in de vraag naar cannabis?
- Hoeveel coffeeshops waren in 2016 in Rotterdam benodigd en hoeveel coffeeshops zijn in 2021 in Rotterdam benodigd, indien toeristen en personen die buiten de gemeente Rotterdam wonen, wel worden meegenomen in de vraag naar cannabis?

Het onderzoek zal daarom het benodigd aantal coffeeshops inclusief en exclusief toeristen vergelijken. Tot het toerisme worden niet alleen de buitenlandse toeristen gerekend die Rotterdam bezoeken, maar tevens de inwoners van Nederland die niet in de gemeente Rotterdam wonen maar wel de Rotterdamse coffeeshops plegen te bezoeken.

1.3 Educated guess

Het is bepaald geen gewoonte in ons land om voor een grootstedelijke gemeente uit te rekenen hoeveel coffeeshops er (minimaal) benodigd zijn. Dus moest er voor deze opdracht een methode van onderzoek worden gekozen en moesten geschikte bronnen (onderzoeken, data) worden geïnventariseerd, waarop de methode van onderzoek kon worden toegepast.

---

¹ Het benodigd aantal coffeeshops wordt over twee jaren berekend: voor het jaar 2016 en voor het jaar 2021. Het jaar 2016 is het meest recente jaar waarover statistiek bekend is. De situatie voor 2016 wordt vergeleken met die over 5 jaren: een gangbare tijdhorizon in de beleidsplanning en beleidsimplementatie.

De methode van onderzoek die wij hierbij hebben gekozen, wordt veelvuldig gebruikt voor andere bedrijfstakken en voorzieningen. Varianten zijn bijvoorbeeld in gebruik voor de detailhandel (distributieplanologie) en voor de toetsingen van bestemmingsplannen voor nieuwe stedelijke ontwikkelingen aan de ladder voor duurzame verstedelijking (trede 1, behoeftebepaling).

De beschikbare bronnen die voor de toepassing van de methode van onderzoek (zie: paragraaf 1.5) zijn gebruikt, hebben zo hun eigen kenmerken en beperkingen. Het gaat in principe om data en onderzoeken van twee beleidssectoren, namelijk van de gezondheidszorg (cannabisgebruik) en van het veiligheidsbeleid (overlast coffeeshops). Voor de uitvoering van het onderzoek moesten de beschikbare bronnen over coffeeshops en cannabisgebruik van deze twee sectoren worden geïntegreerd. Daarmee zijn automatisch beperkingen opgeroepen, die het noodzakelijk en onvermijdelijk maken om hier en daar in het rapport nuancerende kanttekeningen te plaatsen.

Enkele voorbeelden van dergelijke beperkingen:

- *leeftijdsindelingen* die in bronnen worden afgebakend zijn logisch voor één beleidssector, maar sluiten niet aan op leeftijdsindelingen die voor de andere beleidssector relevant zijn;
- onderzoeken die een wezenlijke bron zijn voor de berekeningen in dit rapport, zijn slechts *eenmaal* uitgevoerd, waardoor overwogen moest worden of de kritische getallen die aan zo'n eenmalige bron worden ontleend wel of niet door de tijd heen in kracht of grootte evolueren;
- bij beschikbare grootschalige onderzoeken op nationale schaal die na enkele jaren herhaald worden, is zo nu en dan sprake van bijstelling van de wijze van enquêteren en de wijze van dataverwerking, hetgeen tot een statistische breuk leidt die consequenties kan hebben voor de afleiding van een prognose voor de toekomst (*trendbreuk*);
- over het functioneren van de bedrijfsklasse coffeeshops zijn weinig tot geen harde nationale *gemiddeldes en/of normen* bekend, waartegen een lokale situatie kan worden afgezet.

Gelet op het voorgaande heeft het onderzoek het karakter van een educated guess gekregen. Op basis van de ervaring van de onderzoekers en de beschikbare kennis over cannabisgebruik en coffeeshopbezoek, is een antwoord gegeven op de centrale vraagstelling van het onderzoek. Hierbij is gebruikgemaakt van de beschikbare bronnen en is voorts rekening gehouden met de daaruit voortvloeiende beperkingen.

Omdat in de publicaties over cannabisgebruik gebruik wordt gemaakt van meerdere leeftijdsindelingen, wordt steeds vermeld van welke leeftijdsindeling wordt uitgegaan. Indien de leeftijdsindeling van een bron niet (naadloos) aansluit op die van een andere bron, wordt toegelicht hoe met dit verschil in dit onderzoek is omgegaan.

De cijfers in dit rapport over Nederland hebben betrekking op getallen over en metingen van het gebruik van cannabis en het bezoek aan coffeeshops in het gehele land, inclusief de gemeente Amsterdam. Hierop is één uitzondering (zie: figuur 3.1).

1.4 Methode van onderzoek

In dit rapport wordt het benodigd aantal coffeeshops in Rotterdam in 2016 en 2021 bepaald. De stappen die in dit verband zijn gezet, zijn verwerkt in figuur 1.1. In het rapport wordt bij elke stap verantwoord hoe de stap van de berekening is uitgevoerd en welke bronnen daarvoor zijn gebruikt. In bijlage I worden enkele begrippen toegelicht. Bijlage II specificiert de gebruikte literatuur.

Figuur 1.1 Stappen van berekening in Rotterdam benodigd aantal coffeeshops 2016-2021

Paragraaf	Aard van berekening	Gebruikte bronnen
2.1	Vaststelling percentage cannabisgebruik inwoners bevolking Rotterdam en Nederland	Gezondheidsmonitor GGD Nationale Drug Monitor
2.2	Voorspelling percentage cannabisgebruik over enkele jaren Rotterdam en Nederland	Bewerking Ecorys
2.3	Relevant aantal inwoners 2016 en 2021 <i>Tussenresultaat: aantal cannabis gebruikende inwoners in 2016 en 2021</i>	Gemeente Rotterdam, GGD, Primos
2.4	Oriëntatie: verwerving cannabis in coffeeshops in de eigen gemeente <i>Tussenresultaat: in Rotterdamse coffeeshops cannabis verwervende Rotterdammers</i>	Intraval, WODC
2.5	Koopfrequentie cannabis per maand in coffeeshops per bezoeker <i>Tussenresultaat: aantal koopmomenten cannabis per maand van Rotterdammers in Rotterdamse coffeeshops</i>	Intraval, Nationale Drug Monitor
2.6	Normatieve productiviteit van de gemiddelde coffeeshop in Nederland <i>Eindresultaat 1: benodigd aantal coffeeshops in Rotterdam in 2016 en 2021 (exclusief toerisme)</i>	CBS, Nationale Drug Monitor, WODC, Ministerie Veiligheid & Justitie
2.7	Toestroom van bezoekers naar coffeeshops van buiten de eigen gemeente <i>Eindresultaat 2: benodigd aantal coffeeshops in Rotterdam in 2016 en 2021 (inclusief toerisme)</i>	Intraval, WODC
3.2	In Rotterdam aanwezig aantal coffeeshops <i>Eindresultaat 3: benodigd versus aanwezig aantal coffeeshops in 2016 en 2021</i>	Gemeente Rotterdam

Bron: Ecorys.

De aard van de methode van onderzoek wordt hieronder toegelicht.

Eerste fase: bepaling van de omvang van de vraag

Eerst wordt vastgesteld hoeveel inwoners van Rotterdam cannabis gebruiken. Cannabis is het belangrijkste artikel van coffeeshops (paragraaf 2.1-2.3). Daarna wordt bepaald (paragraaf 2.4) hoeveel cannabis door de Rotterdammers in Rotterdamse coffeeshops wordt aangeschaft. Vervolgens (paragraaf 2.5) wordt bekeken hoe vaak per maand de Rotterdamse coffeeshop-bezoekers cannabis kopen in een Rotterdamse coffeeshop. Het resultaat is een indicatie van de grootte van de vraagzijde.

Tweede fase: bepaling en nut van de normatieve productiviteit

Bij economisch behoefte-onderzoek, waarbij de omvang van vraag en aanbod met elkaar worden geconfronteerd, wordt eerst uitgerekend hoe groot de vraag is. Dan wordt een vergelijking gemaakt tussen het bestaande aanbod en het (op grond van de vraag) benodigde aanbod.

Om deze vergelijking te kunnen maken wordt de indicatie van de grootte van de vraagzijde van de markt gedeeld door een externe norm (paragraaf 2.6). Door de vraag te delen door de norm, kan worden berekend hoe groot het lokale aanbod zou moeten zijn, uitgaande van de vraagzijde van de

markt. Daarna wordt (paragraaf 2.7) het benodigd aantal coffeeshops volgend uit de behoefte van de Rotterdammers, verhoogd voor het bezoek aan Rotterdamse coffeeshops van zowel buitenlandse toeristen als van personen die in andere Nederlandse gemeenten wonen.

De norm heeft veelal het karakter van een productiviteit, bijvoorbeeld: hoeveel wordt gemiddeld per arbeidskracht geproduceerd (arbeidsproductiviteit) of hoeveel omzet wordt gemiddeld per m² gerealiseerd (vloerproductiviteit). Daarom wordt de norm een normatieve productiviteit genoemd, om daarmee verschil te maken met de werkelijke lokale productiviteit. Ten behoeve van de berekeningen in dit rapport (paragraaf 2.6) is het gemiddeld aantal koopmomenten van cannabis in Nederlandse coffeeshops per maand bepaald en als normatieve productiviteit toegepast.

De norm wordt meestal afgeleid door een gemiddelde op een hoger schaalniveau (het landelijk gemiddelde) dan de schaal van het onderzoeksgebied (Rotterdam) te bepalen. Een norm die is afgeleid over het landelijk niveau is neutraler dan een norm op basis van een bepaalde selectie van gemeenten. Hoe kleiner de selectie, hoe groter de kans op het doortellen van lokale bijzonderheden.

Dit laatste speelt bijvoorbeeld indien gekozen zou worden voor de afleiding van de norm over de vier grootste steden van het land, de G4. De selectie van de G4 is te klein om een norm af te leiden voor dit onderzoek. De verschillen in het aantal coffeeshops en in het percentage inwoners dat cannabis gebruikt tussen de vier grootste steden zijn groot. Amsterdam bijvoorbeeld telt maar liefst een derde deel van de coffeeshops in Nederland en daar is het percentage van de bevolking dat cannabis gebruikt duidelijk hoger dan in de drie andere G4-steden. Door deze lokale kenmerken kan er geen valide norm worden afgeleid voor de bepaling van het (minimaal) benodigde aantal coffeeshops in Rotterdam op het G4-schaalniveau.

De normatieve productiviteit wordt voor een basisjaar bepaald. Het is gebruikelijk om dezelfde productiviteit toe te passen voor de toekomst (5 jaar). Dit is de normale handelswijze bij dit soort economisch behoefte-onderzoek. De reden daarvoor is dat zowel de bestaande situatie als de toekomstige situatie met dezelfde maat moeten worden beoordeeld. In paragraaf 2.6 wordt hierop teruggekomen.

[Derde fase: naar einduitkomsten](#)

De einduitkomst (paragraaf 3.2) is de vergelijking van het in Rotterdam in 2016 en 2021 aanwezig en benodigd aantal coffeeshops, zowel inclusief toerisme als exclusief toerisme. Het is aan de gemeente om te bepalen welke uitkomst uitgangspunt voor het beleid wordt.

2 Vraagzijde: bezoek coffeeshops 2016-2021

In dit hoofdstuk wordt ingezoomd op de vraagzijde van de 'markt' van coffeeshops in Rotterdam. Onderzocht wordt hoeveel Rotterdammers cannabis gebruiken, via welk distributiekanaal zij het verwerven en met welke frequentie zij cannabis in coffeeshops kopen. Dit maakt het mogelijk om het jaarlijks aantal Rotterdamse bezoekers van Rotterdamse coffeeshops te berekenen. Om tevens inzicht te krijgen in de vraag naar coffeeshops op basis van inwoners van de gemeente en van bezoekers van elders wordt ook een berekening inclusief bezoekers van elders gepresenteerd.

2.1 Historische ontwikkeling recent cannabisgebruik

Deze paragraaf handelt over de ontwikkeling van het percentage inwoners van Nederland en van Rotterdam dat cannabis gebruikt.

In dit rapport wordt 'recent gebruik' toegepast

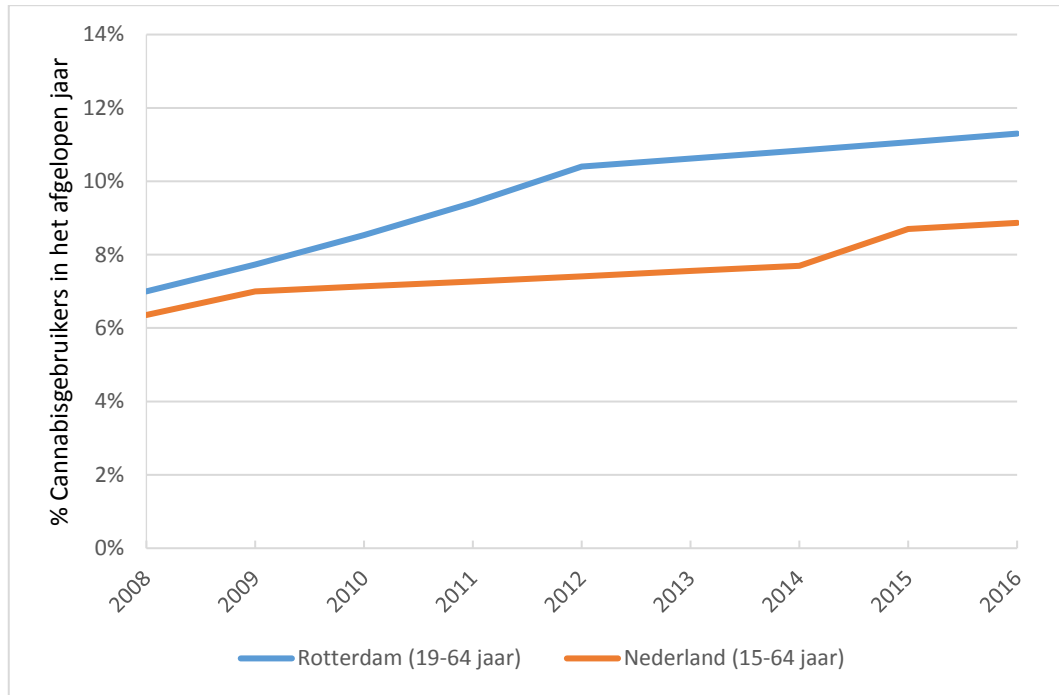
In ons land wordt het gebruik van cannabis met verschillende indicatoren gemeten. De indicator 'percentage inwoners dat cannabis heeft gebruikt in het afgelopen jaar' wordt het *recent* gebruik genoemd. De ontwikkeling van het recent gebruik is in tabel 2.1 weergegeven. Daarnaast wordt ook de indicator "percentage inwoners dat cannabis heeft gebruikt in de afgelopen 4 weken" gemeten, het zogenaamde *actueel* gebruik. Vaak wordt ook gemeten of een inwoner *ooit* cannabis heeft gebruikt. Alleen op basis van het recent gebruik worden in dit rapport uitspraken gedaan over het aantal bezoeken aan coffeeshops op jaarbasis (2016, 2021).

Ontwikkeling recent cannabisgebruik 2008-2016

In figuur 2.1 is de ontwikkeling van het gebruikpercentage van cannabis door de inwoners van Rotterdam weergegeven. Daarvoor is een beroep gedaan op de tweejaarlijkse gezondheidsmonitor van GGD Rotterdam-Rijnmond. In figuur 2.1 wordt eveneens de ontwikkeling van het recent gebruik van cannabis in Nederland weergegeven, volgens de Nationale Drug Monitor. Beide reeksen laten een stijgende tendens zien.

Opgemerkt moet worden dat de beide reeksen in figuur 2.1 niet rechtlijnig zijn te vergelijken. De reeks van de Nationale Drug Monitor gaat over 15-64-jarigen en die van de GGD over 19-64-jarigen. De Nationale Drug Monitor komt daardoor tot een lager gebruikpercentage dan de GGD. Bij het onderzoek voor de Nationale Drug Monitor in 2009 en 2015 is, door de aanpassing van de wijze van dataverzameling en dataverwerking, een trendbreuk opgetreden. De (schijnbare) verhoging van het cannabisgebruik in deze twee jaren heeft betrekking op statistische herdefinitie en niet op een verandering van het gedrag van de Nederlanders van 15-64 jaar. Pas vanaf 2014 wordt het recent cannabisgebruik van de 19-64-jarigen in de Nationale Drug Monitor gerapporteerd.

Figuur 2.1 Ontwikkeling gebruikspercentage cannabis Rotterdam en Nederland 2008-2015

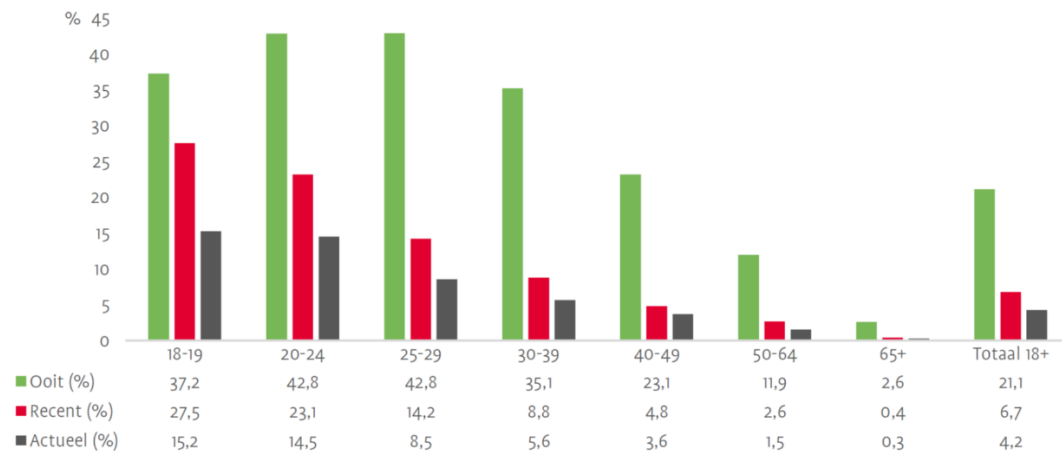
Bronnen: GGD Rotterdam-Rijnmond gezondheidsmonitor en Nationale Drug Monitor.

Bij de berekeningen van het in Rotterdam (minimaal) benodigd aantal coffeeshops in dit rapport wordt overigens alleen de reeks recent cannabisgebruik 19-64-jarigen van de gezondheidsmonitor van de GGD gebruikt, die geen trendbreuk laat zien.

Vanaf 18 jaar: afname cannabisgebruik met de leeftijd

Ongeveer 6,7% van de inwoners van Nederland vanaf 18 jaar heeft in het afgelopen jaar cannabis gebruikt. Figuur 2.2 laat zien dat het cannabisgebruik vanaf 18 jaar daalt naarmate men ouder wordt.

Figuur 2.2 Cannabisgebruikers in Nederland per leeftijdsgroep en voor de totale bevolking vanaf 18 jaar

Bron: Nationale Drug Monitor 2016, p. 81

Cannabisgebruik ouder dan 64 jaar

Inwoners vanaf 65 jaar gebruiken nog uiterst sporadisch cannabis (circa 0,4%).

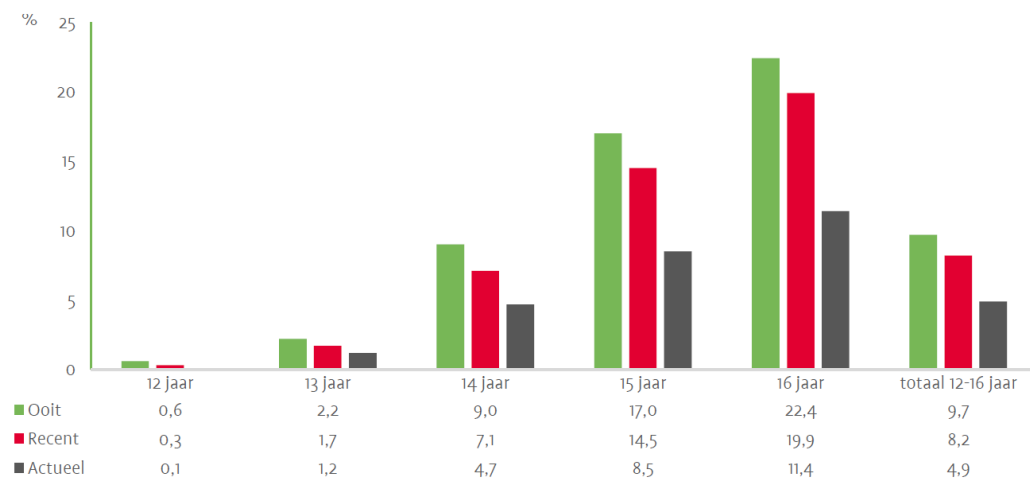
Coffeeshopbezoek 18-jarigen

Helaas meet de GGD niet het recent gebruik van cannabis onder de 18-64-jarigen, maar dat onder de 19-64-jarigen. Vanuit het perspectief van het coffeeshopbeleid zou de meting van het cannabisgebruik van 18-64-jarigen logischer zijn. De GGD-cijfers zijn echter voor dit aspect de enige bron voor de berekening van het in Rotterdam (minimaal) benodigde aantal coffeeshops. Evenwel, dit kan leiden tot een (beperkte) onderschatting van de uitkomsten van dit rapport ter grootte van het aandeel van de 18-jarigen binnen de 18-64-jarigen van de gemeente Rotterdam.

Cannabisgebruik jonger dan 18 jaar

Ongeveer 15% van de cannabis voor de 12-16-jarigen wordt in coffeeshops verworven.² Omdat personen jonger dan 18 jaar niet in coffeeshops mogen komen, zal deze 15% ten behoeve van 12-16-jarigen door personen ouder dan 18 jaar in coffeeshops worden gekocht. Van het 15de jaar stijgt het cannabisgebruik: zie figuur 2.3. (Hier geldt als onderzoekstechnische eigenaardigheid, dat de National Drug Monitor het cannabisgebruik van de 17-jarigen niet rapporteert.)

Figuur 2.3 Cannabisgebruikers in Nederland per leeftijdsgroep en voor de totale bevolking tot 18 jaar

Bron: Nationale Drug Monitor 2016, p. 86.

Leidt het niet meenemen van de verwerving van cannabis in coffeeshops door personen jonger dan 18 jaar tot een onderschatting van het te berekenen in Rotterdam (minimaal) benodigd aantal coffeeshops? Het is niet bekend of deze indirecte verwerving deel uitmaakt van de gemeten gemiddelde koopfrequentie van cannabis in Rotterdamse coffeeshops door Rotterdamse bezoekers (vanaf 18 jaar) en, zo nee, in hoeverre dit dan zou moeten leiden tot een verhoging van deze gemeten koopfrequentie. Daarom hoeft de koopfrequentie in coffeeshops die is gemeten onder coffeeshopbezoekers in Rotterdam niet te worden verhoogd voor de verwerving van cannabis voor Rotterdammers jonger dan 18 jaar (paragraaf 2.5).

Ook toename cannabisgebruik in Rotterdam; normaal niveau voor grote steden

In figuur 2.1 is te zien dat het percentage inwoners van Rotterdam dat cannabis gebruikt stijgt. Het gebruikspercentage onder 19-64-jarigen is toegenomen van 7,0% in 2008 tot 11,3% in 2016. In Nederland lag het recent cannabisgebruik onder 19-64-jarigen, volgens de Nationale Drug Monitor, op 6,7% in 2015. In Rotterdam lag dit op 11,3% in 2016.³ Het recent cannabisgebruik in Rotterdam ligt dus op een hoger niveau dan in het hele land. Dit wordt vooral verklaard door het hogere recent cannabisgebruik in de grote steden. In zeer stedelijke gebieden ligt het percentage recent gebruik 1,5 tot 2,5 keer hoger dan in de rest van Nederland. Zo heeft in (zeer) stedelijke

² Nationale Drug Monitor 2016, p. 88.

³ Deze percentages zijn niet beschikbaar over hetzelfde jaar.

gebieden een kwart (26,1%) van alle inwoners ervaring met cannabisgebruik, tegenover 14,8% in de weinig tot niet-stedelijke gebieden.⁴

In de gezondheidsmonitor van het jaar 2012 is het cannabisgebruik van 19-64-jarigen in de G4, de vier grootste steden, vergeleken. Het recent gebruik was het hoogst in Amsterdam (16,1%). Daarna volgden Utrecht (12,4%), Rotterdam (10,0%⁵) en Den Haag (7,4%).⁶ Toen gebruikte 12,0% van de 19-64-jarige inwoners in de G4-steden cannabis. Het gemiddelde van Rotterdam lag daaronder. Het G4-gemiddelde werd omhooggetrokken door het hoge cannabisgebruik in Amsterdam. De gebruikspercentages in de vier grote steden lopen zodanig uiteen, dat de G4 niet geschikt is als bron voor de afleiding van een norm voor het in Rotterdam benodigd aantal coffeeshops. De norm zal worden afgeleid op een hoger schaalniveau, namelijk van geheel Nederland (tabel 2.5). Lokale kenmerken van de markt voor coffeeshops worden op nationale schaal onderling gecompenseerd en opgeheven.

2.2 Trend recent cannabisgebruik 2016-2021

Voor het berekenen van het over enkele jaren (minimaal) benodigd aantal coffeeshops in Rotterdam is een prognose nodig van de ontwikkeling van het cannabisgebruik in Rotterdam. Binnen het gezondheidskundig onderzoek in Nederland zijn helaas geen prognoses bekend voor het cannabisgebruik voor de komende jaren, laat staan voor Rotterdam. Ter wille van dit onderzoek heeft Ecorys de trend van de historische ontwikkeling van het percentage inwoners dat cannabis gebruikt voor zowel Rotterdam als Nederland bepaald.

De extrapolatie van deze trend geeft het beeld voor het recent cannabisgebruik in 2021 (figuur 2.4). Bij figuur 2.1 is erop gewezen dat de reeks die voor het nationale schaalniveau is gebruikt op een andere leeftijdsindeling is gebaseerd dan die voor Rotterdam. Bovendien zijn in de nationale reeks twee trendbreuken opgetreden (2009, 2015). Bij de extrapolatie van de trend van de nationale reeks naar de toekomst toe, is ervan uitgegaan dat het bij deze trendbreuken ging om statistische verhogingen die geen betrekking hadden op verandering van het werkelijke gebruik van cannabis.

De trend van figuur 2.4 laat zien dat zowel het cannabisgebruik in Nederland als in Rotterdam in de komende jaren zal gaan toenemen. Omdat de prognose van de nationale trend noch in de berekeningen voor Rotterdam noch in die van de normatieve productiviteit van de coffeeshops in Nederland (tabel 2.5) een rol speelt, heeft de nationale trendprognose verder geen betekenis.

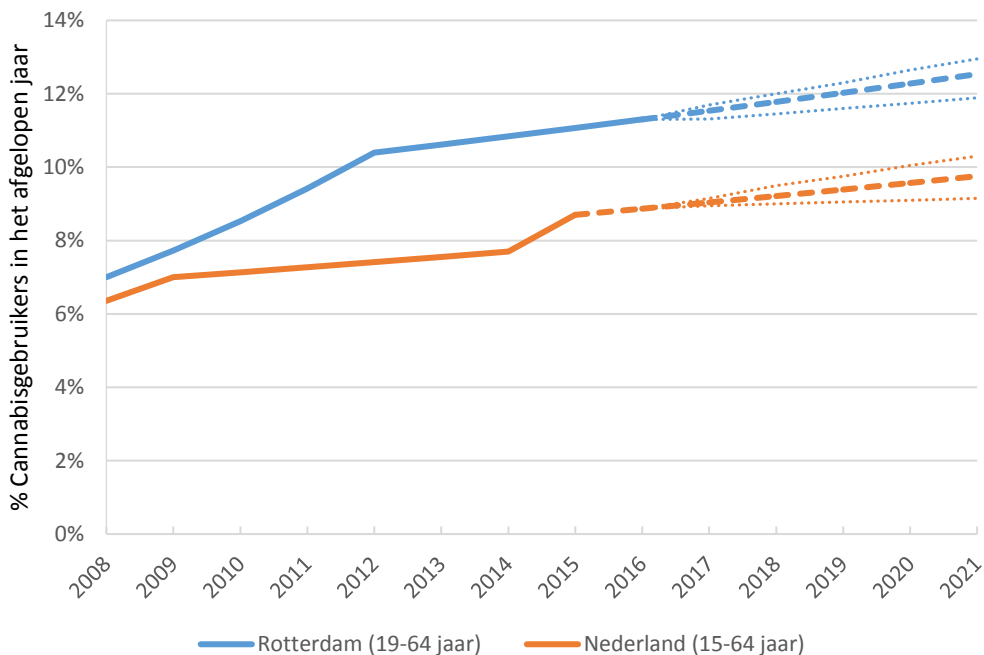
---

⁴ Nationale Drug Monitor 2016, p. 82

⁵ In 2016 werd 11,3% gemeten.

⁶ Nationale Drug Monitor 2013/2014, p. 60

Figuur 2.4 Trend-extrapolatie recent gebruik cannabis inwoners Rotterdam en Nederland 2021

Bronnen: zie figuur 2.1, bewerking Ecorys.

Op basis van de trend-extrapolatie voor Rotterdam mag worden verwacht dat het recent gebruiksperscentage cannabis van de Rotterdammers van 19-64 jaar in 2021 rond de 12,5% zal liggen. Zoals bij elke prognose is ook hier sprake van een afwijkingskans, die eveneens in figuur 2.4 is aangegeven.

Zolang er vanuit de gezondheidszorg en het veiligheidsbeleid geen vakinhoudelijke prognoses van het cannabisgebruik bekend zijn, is de trend-extrapolatie een toepasselijke methode om de ontwikkeling van het cannabisgebruik voor de komende jaren te indiceren. Niets in de publicaties over cannabisgebruik in Nederland en Rotterdam wijst erop, dat de toename van het cannabisgebruik van de afgelopen jaren in Nederland en Rotterdam niet zal worden doorgezet in de komende jaren, of dat het tempo van de toename in de afgelopen jaren in de komende jaren zal gaan vertragen of versnellen.

2.3 Aantal cannabis gebruikende inwoners

Voor de verdere berekeningen moet het aantal inwoners van 19-64 jaar in Rotterdam over enkele jaren worden bepaald. In tabel 2.1 zijn prognoses van het aantal inwoners van Rotterdam van drie bronnen verzameld, zowel voor 1-1-2020 en 1-1-2025. Het gemiddelde aantal inwoners aan het begin van de jaren 2020 en 2025 volgens deze bronnen is vermenigvuldigd met het verwacht aandeel van de 19-64-jarigen in 2020 en 2025. Vervolgens is, uitgaande van een gelijkmatige groei van het aantal 19-64-jarigen per jaar tussen 2020 en 2025, uitgerekend welk aantal 19-64-jarigen kan worden verwacht in Rotterdam bij de aanvang van het jaar 2021.

Tabel 2.1 Prognoses aantal inwoners gemeente Rotterdam op 1-1-2020 en op 1-1-2025

	2020	2025
Prognose inwoners vlg. gemeente	640.215	650.140
Prognose inwoners vlg. GGD	667.390	678.955
Prognose inwoners vlg. Primos Online	646.185	667.795
Gemiddelde prognoses totaal inwoners	651.265	665.630
Aandeel 19-64-jarigen volg. GGD	61,2%	60,2%
Prognose aantal inwoners 19-64 jaar	398.515	400.730

Bronnen: Gemeente Rotterdam (2012); GGD Rotterdam-Rijnmond (2016), ABF Research "Primos online" (2016).

Dit laatste getal is vermeld in de derde kolom van tabel 2.2. In tabel 2.2 is het gebruikspercentage cannabis van inwoners tussen 19 en 64 jaar in 2016 en 2021 vermenigvuldigd met het aantal inwoners van Rotterdam op 1-1-2016 en op 1-1-2021, om zo te berekenen hoeveel inwoners van de gemeente in het (voorafgaande) jaar cannabis hebben gebruikt of zullen gebruiken.

Tabel 2.2 Aantal cannabis gebruikende inwoners van Rotterdam in 2016 en 2021

	1-1-2016	1-1-2021
Aantal inwoners Rotterdam 19-64 jaar	388.574	398.957
Percentage recent gebruik cannabis	11,3%	12,5%
Aantal cannabis gebruikende inwoners	43.909	49.870

Bronnen: Gemeente Rotterdam (2017), zie figuur 2.1 en tabel 2.1.2, bewerking Ecorys.

Het aantal inwoners dat cannabis heeft gebruikt of zal gebruiken, zal - volgens deze trendberekening - van 2016 tot 2021 met bijna 6.000 toenemen (+ 10-15%).

2.4 Oriëntatie op coffeeshops in eigen gemeente

Nog nooit is gemeten hoeveel cannabis door Rotterdammers wordt gekocht in Rotterdamse coffeeshops. Wel is éénmaal gemeten welk deel van de cannabis door de Rotterdamse coffeeshopbezoekers wordt gekocht in de Rotterdamse coffeeshops. Dit percentage is de best mogelijke indicator voor de oriëntatie van Rotterdamse cannabisgebruikers op de Rotterdamse coffeeshops. Hiermee kan het in Rotterdam (minimaal) benodigd aantal coffeeshops worden geraamd (educated guess).

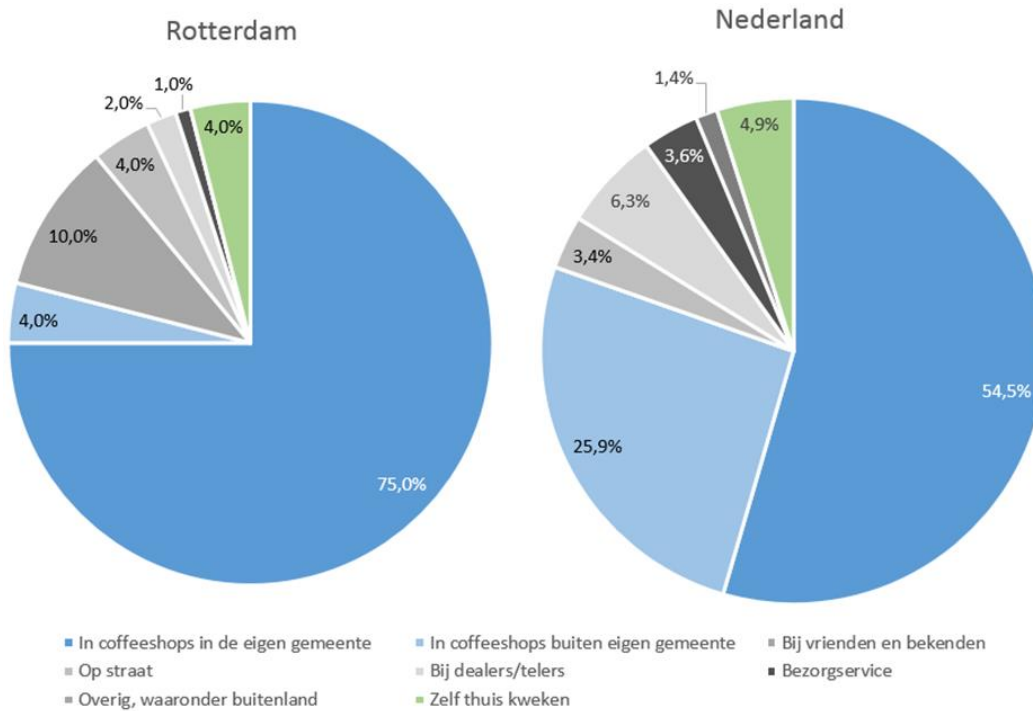
In figuur 2.5 is te zien hoe sterk coffeeshopbezoekers in Rotterdam en in Nederland voor de koop van hun cannabis gericht zijn op coffeeshops. Voorts is in figuur 2.5 zichtbaar hoeveel cannabis op andere manieren wordt verworven.

De linker cirkeldiagram van figuur 2.5 geeft aan waar de Rotterdamse coffeeshopbezoekers in het jaar 2012 hun cannabis hebben verworven. Ongeveer 75% van de cannabis werd door deze bezoekers verworven in coffeeshops in Rotterdam. Dit percentage kon worden berekend omdat het onderliggende rapport de aandelen van zelf thuis cannabis kweken, van de diverse soorten niet-gedoogde verkooppunten en van de coffeeshops buiten Rotterdam specificieert.

Deze diagram is gebaseerd op een enquête onder Rotterdamse coffeeshopbezoekers, waarvoor coffeeshopbezoekers face-to-face werden geïnterviewd. Lang niet alle grote gemeenten beschikken over zo'n bron. Helaas is dit onderzoek slechts eenmalig uitgevoerd. De oriëntatie op coffeeshops voor de verwerving van cannabis kan sinds de meting in 2012 hoger of lager zijn geworden.

Figuur 2.5 Verwerving van cannabis door bezoekers van coffeeshops in Rotterdam en Nederland

Bronnen: IntraVal (2012) p. 8-10; WODC (2014) p. 216 tabel b4.6- b4.7; bewerking Ecorys.

Onbekend is of de in 2012 in Rotterdam gemeten oriëntatie op coffeeshops nog geldt voor het jaar 2016 en zal gelden voor het jaar 2021. De meting van 2012 is echter de enige beschikbare bron voor dit aspect. Daarom wordt bij de berekening van het zowel in 2016 als in 2021 in Rotterdam benodigd aantal coffeeshops (tabel 2.3) uitgegaan van de lokale oriëntatie op coffeeshops zoals die in 2012 is gemeten. Niets in de publicaties over coffeeshopbezoek in Rotterdam wijst er op, dat de lokale oriëntatie op coffeeshops van coffeeshopbezoekers tussen 2012 en 2016 zou zijn gewijzigd of tussen 2016 en 2021 naar verwachting zal wijzigen.

In de rechter cirkeldiagram wordt aangegeven hoe de gemiddelde Nederlander aan zijn cannabis komt. Dit is vastgesteld bij een nulmeting⁷ in 2014. Voor deze nulmeting zijn 515 interviews met coffeeshopbezoekers afgenomen. Deze coffeeshops lagen in zeven gemeenten, geografisch verspreid over het land en niet in het zuiden van het land.⁸ Dit onderzoek werd uitgevoerd naar aanleiding van overlast van buitenlandse toeristen rond coffeeshops in grenssteden in de zuidelijke provincies. Om de situatie in deze grenssteden te kunnen beoordelen werden zeven zuidelijke grensgemeenten afgezet tegen de zeven gemeenten van de benchmark. Deze benchmark kan ook worden gebruikt om de Rotterdamse situatie tegen een algemener perspectief te plaatsen.

De oriëntatie op coffeeshops in de eigen gemeente is voor de benchmarkgemeenten lager (54,5%) dan die in Rotterdam (75,0%), terwijl de gerichtheid op coffeeshops elders in het land, bijvoorbeeld op coffeeshops in de grotere steden, in de benchmarkgemeenten hoger is (25,9%) dan in Rotterdam (4,0%). Het marktaandeel van de coffeeshops volgens de coffeeshopbezoekers in Rotterdam in 2012 (totaal: 79,0%) was daarmee iets lager dan het marktaandeel van de coffeeshopbezoekers in de benchmarkgemeenten in Nederland in 2014 (totaal: 80,4%).

⁷ Een nulmeting is een onderzoek dat plaatsvindt voordat een mogelijk belangrijke wijziging wordt doorgevoerd. In dit geval ging het om de toen voorgenomen invoering van het zogenaamde ingezetenen criterium in het coffeeshopbeleid.

⁸ WODC (2014), p. 81, p. 99 en p. 216

Tabel 2.3 In Rotterdamse coffeeshops cannabis verwervende inwoners van Rotterdam in 2016 en 2021

	1-1-2016	1-1-2021
Aantal cannabis gebruikende inwoners	43.909	49.870
Aandeel coffeeshops in Rotterdam	75%	75%
Aantal Rotterdamse inwoners dat in een coffeeshop in Rotterdam cannabis koopt	32.932	37.402

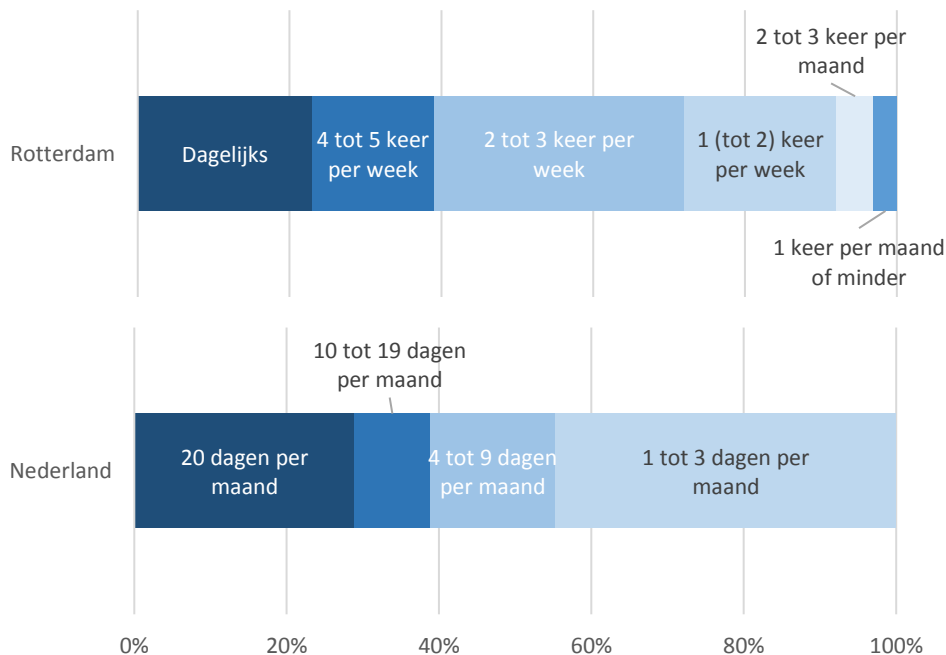
Bron: bewerking Ecorys.

In tabel 2.3 is, aan de hand van het aandeel van de Rotterdamse coffeeshops, uitgerekend hoeveel inwoners van Rotterdam cannabis koopt in coffeeshops in Rotterdam. Door deze uitkomsten te vermenigvuldigen met een koopfrequentie per maand, kan worden berekend hoeveel keren per maand de Rotterdamse coffeeshopbezoekers cannabis kopen in de coffeeshops in de eigen gemeente. Omdat er geen concrete aanwijzingen zijn dat de oriëntatie van cannabisgebruikers voor het verwerven van cannabis tussen 2016 en 2021 zal veranderen, wordt aangenomen dat het aandeel van de coffeeshops in Rotterdam (75%) gelijk zal blijven.

2.5 Koopfrequentie cannabis in coffeeshops eigen gemeente

In figuur 2.6 is aangegeven hoe vaak per maand coffeeshopbezoekers (van 18 jaar en ouder) cannabis kopen in een coffeeshop, zowel door de Rotterdamse coffeeshopbezoekers als door de Nederlandse coffeeshopbezoekers.

Figuur 2.6 Koopfrequentie cannabis per maand van coffeeshopbezoekers in Rotterdam en van inwoners die van Nederland van 18 jaar en ouder die het afgelopen jaar cannabis hebben gebruikt

Bronnen: IntraVal (2012) p. 14 en Nationale Drug Monitor 2016 (2017) p. 83.

De koopfrequentie in coffeeshops in Rotterdam is gemeten in 2012 op basis van face-to-face interviews van coffeeshopbezoekers. Deze koopfrequentie is als volgt: elke Rotterdamse coffeeshopbezoeker koopt gemiddeld 14 keer per maand cannabis in een Rotterdamse coffeeshop. Dit getal zal worden gebruikt bij de verdere berekening van de in Rotterdam (minimaal) benodigde coffeeshops.

De koopfrequentie in coffeeshops in Nederland van bewoners van 18 jaar en ouder die cannabis gebruiken is gebaseerd op internet- en telefonische enquêtes in Nederland. Deze koopfrequentie komt neer op gemiddeld 10 keer per maand.⁹ Dit getal zal worden gebruikt bij de afleiding van een normatieve productiviteit voor de Nederlandse coffeeshops (tabel 2.5).

Wegens het verschil in leeftijdsindeling, enquête-methode en jaartal, kan niet zonder meer worden gesteld dat de koopfrequentie van cannabis in Rotterdam hoger is dan gemiddeld in Nederland.

Tabel 2.4 Koopmomenten cannabis in Rotterdamse coffeeshops in 2016 en 2021

	1-1-2016	1-1-2021
In Rotterdamse coffeeshops cannabis verwervende inwoners van Rotterdam	32.932	37.402
Gemiddelde koopfrequentie per maand	14,0	14,0
Aantal koopmomenten per maand inwoners in coffeeshops in Rotterdam	461.043	523.630

Bron: bewerking Ecorys.

De koopfrequentie per maand in coffeeshops zoals deze in 2012 is gemeten bij de Rotterdamse coffeeshopbezoekers (gemiddeld 14,0 x) is in tabel 2.4 toegepast voor zowel 2016 als 2021. Ook bij dit aspect van de berekening geldt dat het onbekend is of de in 2012 gemeten koopfrequentie nog geldt voor het jaar 2016 en zal gelden voor het jaar 2021. De meting van 2012 is de enige beschikbare bron voor dit aspect. Daarom wordt bij de berekening van het zowel in 2016 als in 2021 in Rotterdam benodigd aantal coffeeshops uitgegaan van de koopfrequentie zoals die in 2012 is gemeten. Niets in de publicaties over coffeeshopbezoek in Rotterdam wijst erop, dat de koopfrequentie tussen 2012 en 2016 zou zijn gewijzigd of tussen 2016 en 2021 naar verwachting zal gaan wijzigen.

2.6 Benodigd aantal coffeeshops (exclusief toerisme)

Met behulp van de voorafgaande gegevens over het recent cannabisgebruik van Nederlanders en over het aantal coffeeshops in Nederland, is door Ecorys het gemiddelde aantal cannabis kopende bezoekers per coffeeshop per maand in 2016 bepaald (tabel 2.5). Hierbij is het aantal bezoekers niet verhoogd voor de buitenlandse toeristen die in coffeeshops komen. Voor de omschrijving van het gebruik en het nut van normatieve productiviteiten wordt naar paragraaf 1.5 verwezen.

In tabel 2.5 is een norm voor de productiviteit van coffeeshops in Nederland afgeleid. Deze afleiding is gebaseerd op het recent gebruik van cannabis onder 15-64-jarigen, zoals dat in 2015 is gemeten ten behoeve van de Nationale Drug Monitor (2016). De norm is bepaald met behulp van het gebruikpercentage onder 15-64-jarigen in één jaar. Het recent cannabisgebruik onder 15-64-jarigen op nationaal niveau in dat jaar (8,7%) is de best beschikbare bron voor de afleiding van een normatieve productiviteit voor de coffeeshops in ons land. Dit percentage is vermenigvuldigd met het aantal inwoners van 15-64 jaar van Nederland in 2016, volgens de wijk- en buurtstatistiek van het CBS. Onder tabel 2.5 wordt de reden voor de keuze van een vaste norm nader toegelicht.

De berekening van dit aantal koopmomenten is gebaseerd op het recent cannabisgebruik onder 19-64 jarigen. In de berekeningen van het aantal koopmomenten per jaar in coffeeshops door inwoners van Rotterdam (tabel 2.4) gaat het daarom om een kleiner deel van de bevolking dan bij de berekening van de nationale normatieve productiviteit. In de berekeningen voor Rotterdam is, als logisch gevolg, het recent cannabisgebruik (11,3%) hoger dan die in de berekening van de

⁹ Dit gemiddelde is vergelijkbaar met de circa 11 x per maand van de benchmark van het WODC (2014, p. 111).

norm (8,7%) en is eveneens de koopfrequentie per maand (14 x) hoger dan die in de berekening van de nationale norm (10 x).

Tabel 2.5 Normatieve productiviteit: gemiddeld aantal cannabis kopende bezoekers van coffeeshops in Nederland per maand in 2016 (exclusief buitenlands toerisme)

	1-1-2016
Inwoners Nederland van 15 tot en met 64 jaar	11.094.040
Recent gebruik cannabis inwoners 15 tot en met 64 jaar	8,7%
Aandeel coffeeshops bij verwerving cannabis	80,4%
Koopfrequentie van cannabis in coffeeshops per maand	10,0
Aantal koopmomenten in coffeeshops per maand	7.760.059
Aantal coffeeshops in Nederland	573
Gemiddeld aantal koopmomenten cannabis per coffeeshop	13.543

Bronnen: CBS (2017), Nationale Drug Monitor (2016) p. 84, figuur 2.1 + 2.6, Ministerie Veiligheid & Justitie (4 juli 2017).

Aan de hand van deze normatieve productiviteit voor de branche coffeeshops kan worden berekend hoeveel coffeeshops er in Rotterdam benodigd waren in het jaar 2016 en benodigd zullen zijn in het jaar 2021 (tabel 2.6). Daarbij is verondersteld dat de normatieve productiviteit voor 2021 gelijk is aan die voor 2016. Het laatste vergt enige toelichting.

Omdat verwacht wordt dat het cannabisgebruik in de komende jaren zal gaan toenemen (figuur 2.4) en kennis nemend van de sterke oriëntatie op coffeeshops bij de verwerving van cannabis (figuur 2.5) en van de gestage afname van het aantal coffeeshops in Nederland (figuur 3.1), is het aannemelijk dat de branche in de komende jaren haar productiviteit zal kunnen gaan verhogen. Waarom wordt de normatieve productiviteit van de branche voor het jaar 2021 dan niet hoger gesteld dan die voor het jaar 2016?

De normatieve productiviteit wordt voor een basisjaar bepaald, hier: 2016. Vervolgens wordt in de regel dezelfde productiviteit toegepast voor de toekomst, hier: 2021. Dit is de normale handelswijze bij dit soort economische behoefte-onderzoek. De reden daarvoor is dat zowel de bestaande situatie als de toekomstige situatie met dezelfde maat moeten worden beoordeeld. De Raad van State kijkt bijvoorbeeld vrij streng naar dit aspect bij haar beoordelingen van een toetsing van een nieuwe stedelijke ontwikkeling aan de ladder voor duurzame verstedelijking.

Alleen indien er werkelijk urgente, concrete ontwikkelingen spelen die volledig kunnen worden onderbouwd met harde cijfers en deze het onvermijdelijk maken dat de norm moet worden aangepast, kan worden overwogen om de norm voor de toekomst (gemotiveerd) te verhogen of te verlagen. Ook alle in de berekening gebruikte kengetallen, zoals de oriëntatie op de coffeeshops en de koopfrequentie per maand, moeten dan voor de toekomst worden aangepast. In dit geval zou het gaan om een verhoging van de norm, waardoor het aantal in Rotterdam (minimaal) benodigde aantal coffeeshops zou afnemen. Bij deze casus is de bedoelde urgentie niet met voldoende harde cijfers op nationaal niveau te onderbouwen.

Tabel 2.6 Benodigd aantal coffeeshops in Rotterdam in 2016 en 2021 (exclusief toerisme)

	1-1-2016	1-1-2021
Aantal koopmomenten in coffeeshops van inwoners van Rotterdam per maand	461.043	523.630
Normatieve productiviteit coffeeshops NL	13.543	13.543
Benodigd aantal coffeeshops Rotterdam (exclusief toerisme)	34	38-39

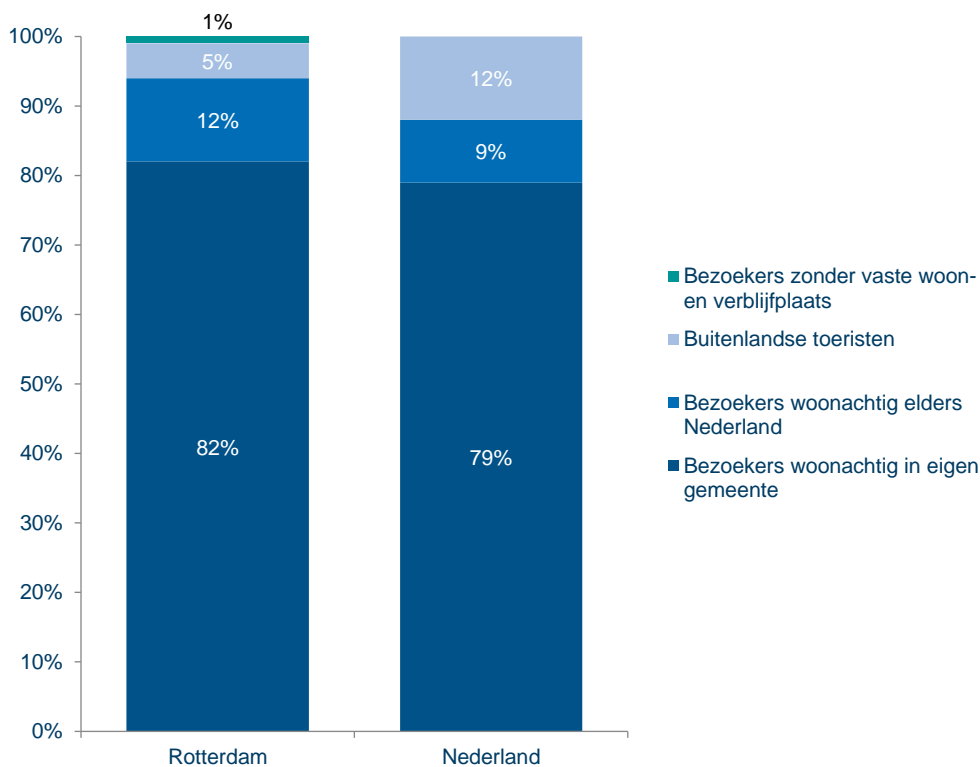
Bronnen: bewerking Ecorys.

In het jaar 2016 waren er, volgens de bovenstaande economische berekening, in Rotterdam circa 34 coffeeshops benodigd. In het jaar 2021 zullen er, vooral op grond van de trendmatige toename van het recent cannabisgebruik van de inwoners, 38 tot 39 coffeeshops zijn benodigd. Dit is exclusief de toestroom van bezoekers die buiten de gemeente Rotterdam wonen.

2.7 Benodigd aantal coffeeshops (inclusief toerisme)

In Rotterdam worden coffeeshops ook bezocht door buitenlanders en door inwoners van andere Nederlandse gemeenten dan Rotterdam.

Figuur 2.7 Toestroom van bezoekers van coffeeshops in Rotterdam en Nederland

Bronnen: IntraVal (2012) p. 6 en WODC (2014) p. 214 tabel b4.2 TO vergelijkingsgemeenten.

Voor Rotterdam is één keer, in 2012, gemeten hoeveel procent van de coffeeshopbezoekers buiten Nederland woont (5,0%). Als dit percentage wordt vergeleken met het percentage buitenlandse bezoekers in de benchmarkgemeenten (12,1%), lijken de Rotterdamse coffeeshops relatief wat minder vaak door buitenlandse toeristen te worden bezocht dan de coffeeshops in de benchmarkgemeenten.

Daar staat tegenover dat het relatief belang van de toestroom van bezoekers van coffeeshops vanuit de rest van Nederland naar de Rotterdamse coffeeshops (12,0%) wat groter is dan in de

benchmarkgemeenten (8,9%). Wordt gekeken naar de totale toestroom van bezoekers van buiten de eigen gemeente, is de toestroom van elders naar de Rotterdamse coffeeshops (17,0%) relatief iets kleiner dan die naar de coffeeshops in de benchmarkgemeenten (21,0%). De in 2012 onder de Rotterdamse coffeeshop-bezoekers vastgestelde toestroom van circa 17% wordt toegepast in de berekeningen van het benodigd aantal coffeeshops in Rotterdam (tabel 2.7).

Tabel 2.7 Benodigd aantal coffeeshops in Rotterdam in 2016 en 2021 (inclusief toerisme)

	1-1-2016	1-1-2021
Aantal koopmomenten in coffeeshops van inwoners Rotterdam (exclusief toerisme)	461.043	523.630
Koopmomenten bezoekers van elders	17%	17%
Aantal koopmomenten in coffeeshops in Rotterdam (inclusief toerisme)	555.474	630.880
Normatieve productiviteit coffeeshops NL	13.543	13.543
Benodigd aantal coffeeshops Rotterdam (inclusief toerisme)	41	46-47

Bronnen: tabel 2.4, tabel 2.5 en figuur 2.7.

In tabel 2.7 wordt verondersteld dat de toestroom van bezoekers van elders vanaf de meting in 2012 procentueel gelijk is gebleven en in de komende jaren ook gelijk zal blijven. Common sense wil dat dit mogelijk op gespannen voet staat met de gemiddelde toename van 4,5% per jaar van het jaarlijks aantal buitenlandse toeristen aan Rotterdam, zoals dat voor de periode 2004-2014 door het NBTC is gerapporteerd.¹⁰ Tussen 2012 (het jaar van de enquête onder Rotterdamse coffeeshop-bezoekers) en 2014 was er zelfs sprake van 7,5% groei van het absolute aantal buitenlandse toeristen per jaar in Rotterdam. Het CBS heeft over het jaar 2015 wat minder overnachtingen van buitenlanders in Rotterdam geregistreerd (-1,1%) en over 2016 weer een flinke groei (+10,5%).¹¹

In economisch behoefte-onderzoek dat rekening wil houden met buitenlandse toerisme, moet de toe- en afname van het absolute aantal buitenlandse toeristen in een reeks van jaren worden teruggebracht tot de ontwikkeling van het percentage van het totaal van de bezoekers dat van buiten Nederland komt. Onlangs is voor de eerste keer geprobeerd om de statistiek voor het inkomend buitenlands toerisme in te brengen in een grootschalig branche-specifiek onderzoek, namelijk het koopstromenonderzoek Randstad (2017).¹² Met betrekking tot de Rotterdamse detailhandel is in dat onderzoek bepaald dat circa 19,4% van de bestedingen uit de rest van de Randstad afkomstig is en dat circa 2,9% van de bestedingen van toeristische aard is. Dit laatste percentage bestaat uit bestedingen afkomstig vanuit de rest van Nederland of van buitenlandse toeristen. (Voor de Rotterdamse binnenstad liggen de twee laatste percentages overigens hoger, namelijk op respectievelijk 32,8% en 9,9%.)

Het percentage van 19,4% dat bij het koopstromenonderzoek in 2016 voor de detailhandel is gemeten, is min of meer van dezelfde orde van grootte als de 17% die Intraval in 2012 heeft gemeten in de Rotterdamse coffeeshops (figuur 2.7).

Afgezien van het grote belang van het inkomend buitenlands toerisme voor Rotterdam en haar binnenstad, moet onderzoekstechnisch toch worden geconstateerd dat de (snelle) groei van het absolute aantal inkomende buitenlandse toeristen niet zonder meer leidt tot een flinke toename van het percentage bezoekers van buiten de eigen gemeente. Het is immers niet gezegd dat de twee andere componenten van de bezoekersherkomst (namelijk het percentage van de bezoekers van de coffeeshops dat uit Rotterdam komt en het percentage dat uit de rest van Nederland komt)

¹⁰ NBTC (2014), p. 5 en p. 31-38.

¹¹ Centraal Bureau Statistiek: "Hotels; gasten, overnachtingen, woonland, regio" (2017).

¹² I&O Research (2017), <http://kso2016.nl/resultaten/factsheets/factsheetlijst/>

harder, even hard of trager stijgen dan het percentage inkomende buitenlandse toeristen. Ook het percentage cannabisgebruikers zowel in Rotterdam als in Nederland stijgt immers. Bovendien kunnen, voor de toekomst, jaren van afname van het aantal inkomende buitenlandse bezoekers niet worden uitgesloten.

Daarnaast is onbekend welk percentage van de buitenlandse bezoekers interesse heeft in de Rotterdamse coffeeshops en deze tijdens het bezoek aan Rotterdam ook daadwerkelijk bezoekt. Het NBTC noemde de coffeeshops in ieder geval niet bij de top-10 activiteiten van buitenlandse bezoekers in Rotterdam.

De meting van IntraVal, namelijk dat circa 17% van de bezoekers van Rotterdamse coffeeshops niet in Rotterdam woont (daarnaast is van circa 1% zonder woon- of verblijfplaats), is daarom vooralsnog de enige beschikbare indicatie om in deze fase van de berekening van het in Rotterdam (minimaal) benodigd aantal coffeeshops te verhogen voor de toestroom van bezoekers van buiten de gemeente Rotterdam.

Op basis van deze 17% aan toeristische bezoekers (tabel 2.7) waren er in het jaar 2016 in Rotterdam 41 coffeeshops benodigd. In het jaar 2021 zullen er 46 tot 47 coffeeshops benodigd zijn.

In het volgende hoofdstuk wordt de aanbodzijde van de markt van coffeeshops onder de loep gelegd.

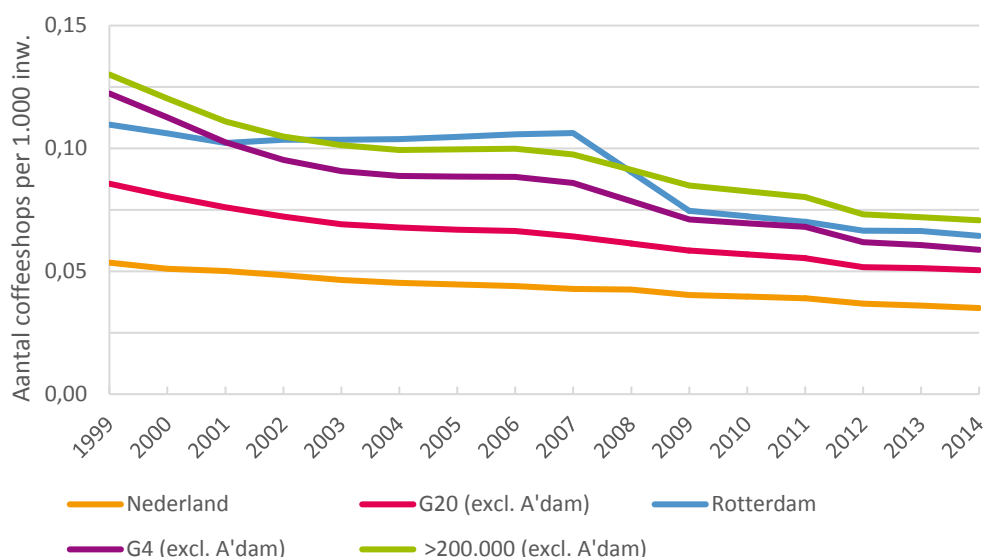
3 Confrontatie van vraag en aanbod: benodigd aantal coffeeshops 2016-2021

Dit hoofdstuk gaat in op de aanbodzijde van de markt voor coffeeshops in Rotterdam. In paragraaf 3.1 wordt nagegaan hoe het aantal coffeeshops zich heeft ontwikkeld vanaf het begin van het millennium tot in 2014. Paragraaf 3.2 bekijkt in hoeverre het in hoofdstuk 2 berekende benodigde aantal coffeeshops overeenkomt met het aanwezige aantal coffeeshops.

3.1 Historische ontwikkeling aantal coffeeshops

Figuur 3.1 laat zien hoe het aantal coffeeshops zich heeft ontwikkeld in de periode waarvoor deze cijfers beschikbaar zijn (1999 – 2014), zowel in Nederland als in de grote steden (G4, G20, > 200.000 inwoners) en in Rotterdam. Een dalende lijn in de ontwikkeling van de coffeeshopdichtheid tekent zich af, zowel voor het hele land als voor de grote steden en voor Rotterdam.

Figuur 3.1 Aantal coffeeshops per 1.000 inwoners 1999-2014 in Rotterdam, grote steden en Nederland

Bronnen: Nationale Drug Monitor (2016) p. 106-107; Intraval (2016), p. 2.

Door de gestage afname van het aantal coffeeshops in combinatie met een licht toenemend aantal inwoners is het aantal coffeeshops per 1.000 inwoners in ons land tussen 1999 en 2014 met zo'n 65% afgenomen. Ook in de G20, G4 en de steden met meer dan 200.000 inwoners (allemaal exclusief Amsterdam) is deze trend zichtbaar.

In de gemeente Amsterdam is, in verhouding tot haar aandeel in de nationale bevolking, een buitenproportioneel groot deel van aantal coffeeshops in Nederland gevestigd. In 2014 telde Amsterdam 187 coffeeshops en Nederland in totaal 591 coffeeshops. Daarom wordt in figuur 3.1 de ontwikkeling van het aantal coffeeshops in de G4, de G20 en de steden met meer dan 200.000 inwoners getoond. Amsterdam is niet meegenomen in deze figuur. In het jaar 2014 dook het aantal coffeeshops in het land onder de 600.

De lijn van de G20 is de wat vreemde eend in deze bijt. Deze lijn ligt duidelijk onder de lijnen van de andere grote steden, omdat enkele gemeenten die tot de G20 worden gerekend over relatief weinig coffeeshops beschikken in verhouding tot het inwoneraantal. Dit geldt met name voor Almere, Haarlemmermeer, Zaanstad en Zoetermeer.

Verklaringen voor meer coffeeshops per 1.000 inwoners >200.000 en G4

In de gemeenten met meer dan 200.000 inwoners en in de G4 zijn, per 1.000 inwoners van de gemeente van vestiging van de coffeeshops, relatief meer coffeeshops aanwezig dan in heel Nederland. Verklarend daarvoor zijn met name twee factoren. In de eerste plaats omdat de leeftijdsopbouw van de grote steden (en dus ook Rotterdam) verschilt van die van het gehele land. Bij de figuren 2.2 en 2.3 is gewezen op de grote invloed van de factor leeftijd op het recent cannabisgebruik van inwoners. In de grote steden zijn de leeftijdsgroepen die meer cannabis gebruiken sterker vertegenwoordigd dan in het gehele land.

In de tweede plaats is er voor veel Nederlanders die cannabis gebruiken een concrete noodzaak om geregeld te reizen, omdat er in 290 van de 393 gemeenten (74%) geen coffeeshop is.¹³ Het reizen naar gemeenten, vooral: de grotere gemeenten, waar wel coffeeshops zijn, verhoogt de dichtheid aan coffeeshops in de grotere gemeenten per 1.000 inwoners.

Coffeeshopdichtheid Rotterdam vergelijkbaar met grote steden

De gemeente Rotterdam heeft, na Amsterdam, absoluut de meeste coffeeshops (40 in 2014). Figuur 3.1 geeft echter aan dat in verhouding tot het aantal inwoners Rotterdam vergelijkbaar is met de gemeenten met meer dan 200.000 inwoners en met de G4. Opvallend is dat de afname van het aantal coffeeshops per 1.000 inwoners tot 2007 in Rotterdam minder sterk is geweest dan in andere grote steden. Tussen 2007 en 2009 is het aantal coffeeshops in Rotterdam echter sterk gedaald, waardoor de coffeeshopdichtheid in Rotterdam in 2014 met 0,06 coffeeshops per 1.000 inwoners net onder het gemiddelde lag van de steden met meer dan 200.000 inwoners (exclusief Amsterdam) en net iets boven het gemiddelde van de G4 (exclusief Amsterdam).

3.2 Benodigd versus aanwezig aantal coffeeshops

In hoeverre komt het voor het jaar 2016 berekende benodigde aantal coffeeshops overeen met het in 2016 en 2017 feitelijk aanwezige aantal coffeeshops? In paragraaf 2.6 werd vastgesteld dat in 2016 circa 34 coffeeshops benodigd waren, exclusief toerisme. In paragraaf 2.7 werd vastgesteld dat in 2016 circa 41 coffeeshops benodigd waren, inclusief toerisme. Met het feitelijk aan het begin van 2016 in de gemeente Rotterdam aanwezige aantal coffeeshops (namelijk 38 coffeeshops) was daarom sprake van een aantal coffeeshops dat tussen het benodigd aantal exclusief toerisme (34) en het benodigd aantal inclusief toerisme (41) lag.

Op dit moment zijn er 37 coffeeshops in Rotterdam. Eén coffeeshop zal op korte termijn worden gesloten. Voor deze coffeeshop komt geen nieuwe coffeeshop in de plaats. Daarnaast is één coffeeshop op tijdelijke basis gesloten. Deze is niet meegeteld bij de 37 aanwezige coffeeshops. Deze tijdelijk gesloten coffeeshop kan mogelijk overgenomen en heropend worden.

Over enkele jaren, aan het begin van het jaar 2021, zullen er in Rotterdam naar schatting 38 à 39 coffeeshops nodig zijn exclusief toerisme. Worden de toeristen uit de rest van het land en vanuit het buitenland meegerekend, zullen er economisch gezien, 46 à 47 coffeeshops benodigd zijn.

---

¹³ Intraval (2016), p. 2.

4 Samenvatting

Het aantal coffeeshops in Rotterdam is de afgelopen jaren gedaald. In dit verband bestaat behoefte aan een economische analyse van het in Rotterdam benodigd aantal coffeeshops. Omdat de economische vraag naar coffeeshops niet alleen afkomstig is van inwoners van de gemeente, luidt de centrale vraagstelling als volgt:

- Hoeveel coffeeshops waren in 2016 in Rotterdam benodigd en hoeveel coffeeshops zijn in 2021 in Rotterdam benodigd, indien toeristen en personen die buiten de gemeente Rotterdam wonen, niet worden meegenomen in de vraag naar cannabis?
- Hoeveel coffeeshops waren in 2016 in Rotterdam benodigd en hoeveel coffeeshops zijn in 2021 in Rotterdam benodigd, indien toeristen en personen die buiten de gemeente Rotterdam wonen, wel worden meegenomen in de vraag naar cannabis?

Steeds meer inwoners van Rotterdam gebruiken cannabis. In de afgelopen 5 tot 10 jaren is het (recent) gebruik van cannabis door de inwoners van Rotterdam tussen 19-64 jaar toegenomen, van circa 7,0% in 2008 naar circa 11,3% in 2016. Op grond van trend-extrapolatie kan worden verwacht dat dit gebruikspercentage in het jaar 2021 rond de 12,5% zal liggen.

Het aantal inwoners van Rotterdam tussen 19-64 jaar zal tussen 2016 en 2021 met een half procent toenemen. Iedere inwoner van Rotterdam die cannabis gebruikt, koopt ongeveer 14 keer per maand cannabis. Zo'n driekwart van de cannabis worden gekocht in de Rotterdamse coffeeshops. De combinatie van deze getallen levert op dat het aantal koopmomenten van cannabis per maand door Rotterdammers in coffeeshops in de eigen gemeente van 2016 tot 2021 met 10-15% zal gaan toenemen (tabel 2.4).

Door het aantal koopmomenten per maand in 2016 en 2021 te delen door het gemiddeld aantal koopmomenten van cannabis per maand per Nederlandse coffeeshop (de normatieve productiviteit) is berekend hoeveel coffeeshops er in Rotterdam in 2016 benodigd waren en over enkele jaren, in 2021, benodigd zullen zijn. Daarbij is verschil gemaakt tussen de berekening met en zonder toerisme.

Op dit moment zijn er 37 coffeeshops in Rotterdam. Eén coffeeshop zal op korte termijn worden gesloten. Voor deze coffeeshop komt geen nieuwe coffeeshop in de plaats. Daarnaast is één coffeeshop op tijdelijke basis gesloten. Deze is niet meegeteld bij de 37 aanwezige coffeeshops. Deze tijdelijk gesloten coffeeshop kan mogelijk overgenomen en heropend worden.

Aan het begin van het jaar 2016 telde Rotterdam 38 coffeeshops. Dit aantal lag tussen het in 2016 benodigde aantal coffeeshops, exclusief toerisme (34) en het in 2021 benodigde aantal coffeeshops, exclusief toerisme (38 tot 39). Vanuit economisch perspectief bezien bestaat er derhalve min of meer evenwicht tussen vraag en aanbod op deze markt, uitgaande van de behoefte van de inwoners van de gemeente Rotterdam.

Over enkele jaren, aan het begin van het jaar 2021, zullen er in Rotterdam naar schatting circa 41 coffeeshops nodig zijn, inclusief toerisme. Worden de toeristen uit de rest van het land en vanuit het buitenland meegerekend, zullen er dan, economisch bezien, 46 à 47 coffeeshops benodigd zijn.

Bijlage I   Begrippen

Normatieve productiviteit	Een uit statistiek afgeleid gemiddelde van de prestatie (bezoekers, omzet etc.) per eenheid op een hoger schaalniveau dan de schaal van het onderzoek. Door de omvang van de vraag te delen door deze norm, kan worden afgeleid hoeveel eenheden aanbod nodig zijn, om daarmee te kunnen vergelijken met het bestaande aanbod
Koopfrequentie	Het aantal keren dat consumenten per tijdseenheid (jaar, maand) een bepaald soort artikel kopen
Oriëntatie	Het deel van het gedrag (bezoekmomenten, uitgaves) van consumenten dat op een bepaalde locatie, in een bepaalde plaats of in een bepaald distributiekanaal wordt besteed

Bijlage II   Literatuurlijst

CBS (2017) Hotels; gasten, overnachtingen, woonland, regio

<http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=82061NED&D1=a&D2=2&D3=23-25&D4=16%2c33%2c50%2c67%2c84%2cl&HDR=G3%2cG2&STB=T%2cG1&VW=T>

Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid: “Coffeeshopbeleid”, augustus 2016

Gemeente Rotterdam: “Verkenning verplaatsingsmogelijkheden coffeeshops in de gemeente Rotterdam”, maart 2012

Gemeente Rotterdam: “Het Rotterdamse coffeeshopbeleid 2013”, oktober 2013

Gemeente Rotterdam: “Bevolkingsprognose Rotterdam 2013-2030”, Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS), oktober 2011

Gemeente Rotterdam: “Feitenkaart bevolkingsmonitor januari 2016”, Onderzoek en Business Intelligence, januari 2016

Gemeente Rotterdam: “Gezondheidsmonitor volwassenen en ouderen 2016”, Onderzoek en Business Intelligence i.s.m. GGD Rotterdam-Rijnmond, juli 2016

GGD Amsterdam, GGD Rotterdam-Rijnmond, dienst OCW gemeente Den Haag/GGD Den Haag en GG&GD Utrecht: “G4 op gezondheid uitgemeten”, november 2009

GGD Amsterdam, GGD Haaglanden, GGD Rotterdam-Rijnmond, Gemeente Utrecht, Volksgezondheid: “G4 gezondheidsmonitor 2012”, december 2012

GGD Rotterdam-Rijnmond: “Gezondheidsenquête Rotterdam 2008”, december 2009

GGD Rotterdam-Rijnmond: “Gezondheid in kaart Rotterdam 2010”, april 2010

GGD Rotterdam-Rijnmond: “Gezondheid in kaart Rotterdam 2011”, januari 2014

GGD Rotterdam-Rijnmond: “Gezondheid in kaart Rotterdam 2014”, januari 2014

Intraval: “Coffeeshopbezoek Rotterdam voorjaar 2012”, augustus 2012

Intraval: “Coffeeshops in Nederland 2014”, mei 2015

Intraval: “Steeds minder coffeeshops in Nederland”, www.ccv-secondant.nl/platform, 25 april 2016

Intraval: “Lokaal gezien, verdiepingstudie monitor ontwikkelingen coffeeshopbeleid meting 2015/2016”, 2de druk mei 2017

I&O Research: “Factsheet gemeente Rotterdam” en “Factsheet Rotterdam-Centrum”, Koopstromenonderzoek Randstad (2017), <http://kso2016.nl/resultaten/factsheets/factsheetlijst/>

NBTC: “SIT 2014 Onderzoek inkomend toerisme Rotterdam”, april 2014

Rijksoverheid: "Ingezetenen criterium in meer coffeeshopgemeenten onderdeel van beleid",
nieuwsbericht 01-07-2015

Trimbos Instituut en Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum Ministerie van
Veiligheid en Justitie: "Nationale Drug Monitor Jaarbericht" over 2005, 2006, 2009, 2010, 2011,
2012, 2013-2014, 2015 en 2016

Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum Ministerie van Veiligheid en Justitie
(WODC): "Coffeeshops, toeristen en lokale markt", cahier 2014-12, in samenwerking met IntraVal
en Universiteit van Amsterdam

Postbus 4175
3006 AD Rotterdam
Nederland

Watermanweg 44
3067 GG Rotterdam
Nederland

T 010 453 88 00
F 010 453 07 68
E netherlands@ecorys.com
K.v.K. nr. 24316726

W www.ecorys.nl

Sound analysis, inspiring ideas